

La gimcana d'identificació d'arbres

Joan Varderi

ENRIC CAPDEVILA URBANEJA

The Joan Varderi tree identification gymkhana

Des de l'any 2002 s'ha celebrat a Viladrau la gimcana d'identificació d'arbres Joan Varderi, que enguany espera arribar a la 22a. edició. Cada any s'ha proposat un recorregut pel voltant del poble, en la que els participants han hagut d'anar identificant una sèrie d'arbres assenyalats per l'organització. La ruta plantejada ha estat diferent cada any i, per tant, la llista d'arbres a identificar ha anat patint certes variacions. En aquest article es vol fer un estudi sobre quin és el nombre total d'espècies que s'han proposat al llarg dels anys, i amb quina freqüència s'han anat repetint. Així mateix, es farà un incís sobre els orígens de la gimcana, ideada per en Joan Varderi, i de com ha anat evolucionant al llarg de les edicions, tot fent esment d'algunes de les seves particularitats més destacades.

Paraules clau: Arbres, gimcana, Joan Varderi, Viladrau.

The Joan Varderi tree identification gymkhana has been held in Viladrau since 2002, which this year is expected to reach its 22nd edition. Each year a tour around the village was proposed, in which the participants had to identify a series of trees previously selected by the organization. The proposed route was different every year and, therefore, the list of trees to be identified has undergone certain variations. In this article we aim at elaborating a study on the total number of species that were selected over the years, also evidencing how often were they repeated. Additionally, the study includes a section on the origins of the gymkhana devised by Joan Varderi, and its evolution throughout the different editions, with special mention on some of its most outstanding features.

Keywords: Trees, gymkhana, Joan Varderi, Viladrau.

DESCRIPCIÓ DE L'ACTIVITAT

La gimcana d'identificació d'arbres Joan Varderí és una activitat organitzada a Viladrau per l'associació Amics del Montseny. Té lloc cada any durant la tarda d'un dels darrers caps de setmana d'agost. Consisteix en la identificació d'una sèrie d'arbres, enumerats cadascun amb un cartell, distribuïts al llarg d'una ruta d'unes dues hores a peu pels voltants del poble. Ha estat organitzada des de l'any 2002 i enguany arribarà a la 22a. edició. És una activitat gratuïta i oberta a tothom.

Tot i que el recorregut canvia cada any, la inscripció i la sortida s'efectuen sempre des de la plaça Major de Viladrau i l'arribada té lloc en el jardí d'algun dels restaurants del poble, on té lloc l'entrega de premis, així com un piscolabis per a tots els participants. El premi consisteix en llibres que tracten sobre temes relacionats amb el Montseny i el medi natural.

Els equips dels participants, normalment d'entre dos i quatre membres, han d'anar identificant les diferents espècies d'arbres, i a vegades d'algun arbust, que tenen llistats alfabèticament, amb el nom comú i el nom científic, en un full que se'ls entrega a l'inici de l'activitat, junt amb un altre full on es detalla l'itinerari a seguir. Els equips que hagin assolit més encerts són proclamats guanyadors i tenen prioritat en l'elecció dels llibres disponibles. La resta d'equips, per ordre de puntuació, poden anar escollint un llibre d'entre els restants.

En cada edició de la gimcana s'ha proposat una ruta en la que hi ha hagut entre 30 i 44 espècies diferents per identificar. La ruta ha anat variant any rere any, de manera que al llarg de les 21 edicions de la gimcana la llista dels corresponents arbres i arbustos ha anat patint modificacions, lligades al recorregut concret de cada any. Així, hi ha hagut espècies que s'han pogut anar repetint amb més o menys freqüència i d'altres que han tingut una presència més testimonial.

L'objectiu de la present monografia és fer una revisió del conjunt d'arbres a identificar que s'han anat plantejant al llarg de totes les edicions. Amb aquesta estadística es copsarà la totalitat d'espècies que s'han arribat a plantejar i quines s'han anat repetint amb més periodicitat. Els arbres també s'organitzaran segons varis criteris. En cas dels arbres autòctons, s'agruparan en funció de l'ecosistema que comparteixen en el Montseny. En alguns casos, els arbres s'agruparan segons el gènere i la família a la que pertanyen. A un nivell més general, es classificaran en funció dels seus usos i funcions. Tot plegat, no deixa de posar de manifest la gran riquesa vegetal que podem trobar pels voltants de Viladrau, que és un reflex de la biodiversitat del Parc Natural i Reserva de la Biosfera del Montseny.

Abans de fer aquest anàlisi, però, es farà un incís en la gimcana d'identificació d'arbres en sí, en els seus orígens i en les seves peculiaritats.

Dos participants de la gimcana identificant una moixera de guilla (Foto E. Capdevila, agost 2020).

ELS ORÍGENS: EN JOAN VARDERI I EL MASNOU

L'arrel de la gimcana d'identificació d'arbres es troba en la figura d'en Joan Varderi, empresari tèxtil barceloní que l'any 1968 va adquirir la finca i la masia de Masnou, als afores de Viladrau, motivat per l'estima que ell sentia per la natura i el paisatge d'aquest racó del Montseny.

La seva vivència de la terra montsenyenca fou intensa, i ben aviat participà en moltes activitats i associacions lligades al territori. Va ser membre de l'associació Amics del Montseny i, així mateix, va participar en la creació de l'associació de Productors d'Arbres de Nadal (PAN), junt amb l'Emili Garolera, per tal de promoure la producció d'avets dels propietaris de finques on es cultivaven aquests arbres de cara a les vendes de Nadal.

Com a fruit de l'afecte que ell sentia pel boscos i els arbres del Montseny, en alguns dels berenars i trobades que ell organitzava a la finca del Masnou va plantejar una activitat lúdica als seus convidats: endevinar a quina espècie corresponien una sèrie d'arbres, que ell mateix havia seleccionat i senyalitzat prèviament, al llarg d'un camí que hi havia des del punt on es podia deixar el cotxe fins a la casa del Masnou. Aquesta activitat va gaudir d'una bona acceptació entre els participants i es va repetir diverses vegades.

Després de la mort d'en Joan Varderí, esdevinguda l'any 2000, els Amics del Montseny, amb una proposta encapçalada per la Roser Bofill, van decidir retre-li homenatge amb l'organització de la 1a. Gimcana Forestal Joan Varderí. Volien estendre a tothom, d'una manera oberta i participativa, aquelles activitats d'identificació d'arbres que en Joan Varderí havia proposat als seus convidats a la finca del Masnou.

Tot i que s'ha fet una recerca bibliogràfica, en els arxius de l'associació Amics del Montseny no s'ha trobat ni la ruta ni el llistat d'arbres d'aquella primera edició. El que sí que s'ha trobat és el cartell anunciador de l'activitat. El cartell detalla que la prova es va celebrar la tarda de la revetlla de Sant Joan de l'any 2002. En el cartell hi consta que es sortia de la plaça Major a les cinc de la tarda, i que, vora dues hores més tard, tindria lloc el lliurament de premis i un refrigeri a la terrassa de l'Hostal Bofill. L'homenatge que en aquesta primera edició es va voler retre a Joan Varderí queda palès en el títol i subtítol del cartell: «1era GIMCANA FORESTAL JOAN VARDERÍ (en record a qui fou membre de la Junta de Govern de l'Associació d'Amics del Montseny i organitzador de gimcanes forestals en la seva finca del Masnou)». El caràcter obert i participatiu que sempre ha tingut la prova es posa de manifest en una línia del cartell: «Apunteu-vos: Amics, parelles, matrimonis, avis i nets, pares i fills!».

Cartell anunciador de la 1a Gimcana Forestal Joan Varderí
(Arxiu de l'Associació Amics del Montseny).

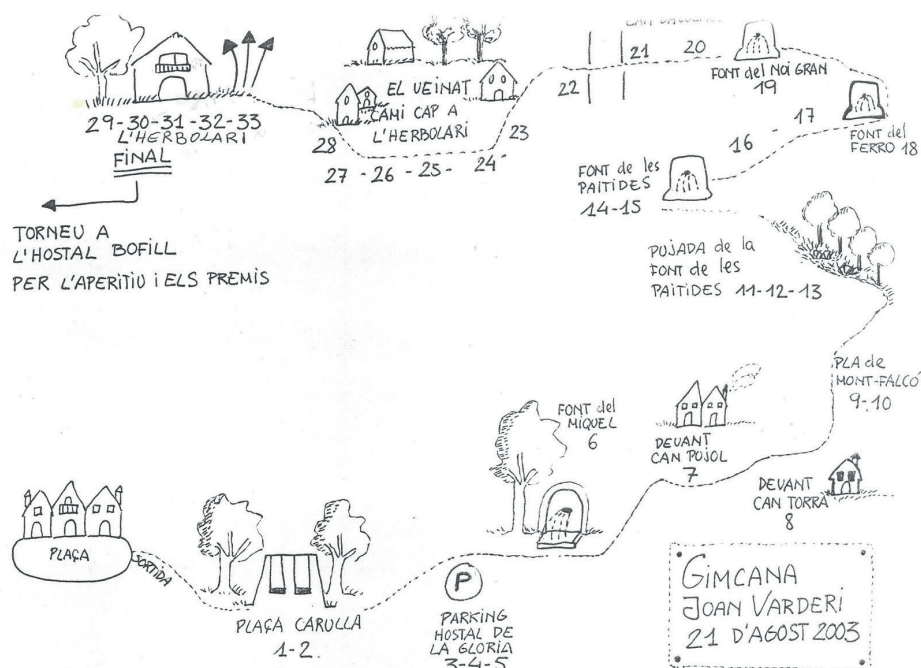
Més enllà del cartell anunciador, de moment no s'ha trobat més informació d'aquella primera edició. Curiosament, s'ha trobat un retall de diari, de la revista *La marxa*, amb data ja del 14 d'agost de 2003, en que es feia ressò de la «II Gimcana Joan Varderí a Viladrau». S'hi comenta que es manté el format de l'any anterior però que es proposa un canvi de data: es decideix traslladar l'organització de la gimcana al dia 21 d'agost per tal de «augmentar lleugerament la participació respecte a l'any passat, que va ser de 20 persones.» Aquesta ubicació en el calendari a les darreries d'agost quedarà ja fixada en totes les edicions posteriors.

Certament, les dades de participació van anar augmentant en edicions posteriors, doncs a la quarta edició de la gimcana, l'any 2005, ja hi consten 26 equips inscrits amb més de 80 participants. El nombre d'inscrits s'ha anat mantenint essencialment estable al llarg dels anys, arribant a la darrera edició, l'any 2023, a 93 participants, 65 adults i 28 infantils, agrupats en un total de 36 equips, 23 d'adults i 13 d'infantils, respectivament. Certament, aquests nivells de participació han estat un element clau per la continuïtat de la celebració de la gimcana al llarg dels anys, que espera celebrar enguany la seva 22a edició.

LES PRIMERES GIMCANES

Tot i que no és comentarà en detall cada una de les edicions, sí que es vol fer un incís especial en la 2a edició, celebrada l'any 2003. En concret, se'n vol destacar el recorregut. Es tracta de la típica passejada que mena des de la plaça Major de Viladrau fins a Ca l'Herbolari, tot passant per les fonts de les Paitides, del Ferro i del Noi Gran. Tot i ser un camí molt conegut i transitat, normalment l'atenció la centren tan el paisatge del Montseny que s'hi pot contemplar com els elements urbanístics i patrimonials que s'hi troben. Ben poques vegades es para atenció en els arbres que hi ha al llarg d'aquest recorregut, i justament alguns dels més destacables van ser proposats a la segona edició de la gimcana, on els participants s'hi van haver de fixar per tal d'identificar-los. I, curiosament, en aquella edició, en el full de la ruta de l'activitat es va detallar la ubicació dels 33 arbres plantejats. Per tant, en alguns casos es pot arribar a saber de quins arbres concrets es tractaven. Parlem del libocedre i d'un dels castanyers d'Índia de la plaça Carulla, d'un dels plàtans de la placeta que hi ha davant de la font d'en Miquel, d'un dels esvelts xiprers situats a l'entrada del Pujol de la Vila, de la tuia gegant situada a la vora de can Torra, o de l'erable i del liquidàmbar que hi havia al costat de la font del sot de can Rosell, abans de l'esllavissada de l'any 2018. A partir d'aquí el camí s'emboscava per la pista que puja cap a les fonts de les Paitides, del Ferro i del Noi Gran, i ja es fa difícil identificar quins són els arbres concrets que van ser triats.

Això sí, tal i com s'ha comentat, l'itinerari acabava dins dels jardins de ca l'Herbolari, on sí que s'hi poden situar les cinc coníferes imponents que calia identificar: una sequoia gegant, un pinsap, un cedre de l'Himàlaia, un avet de Douglas i, finalment, el teix de ca l'Herbolari, arbre destacable, considerat el teix més desenvolupat del Montseny (Broncano et al., 2006). De fet, d'aquestes cinc darrers arbres esmentats, avui ja només en resta el teix. Un cop identificats tots els 33 arbres que es van plantejar en aquella segona edició, el berenar i l'entrega de premis va tenir lloc al jardí de l'hostal Bofill.

Ruta de la 2a Gimcana Joan Varderi (Arxiu de l'Associació Amics del Montseny).

La varietat de rutes plantejades al llarg dels anys es pot il·lustrar en el recorregut de la 3ª edició, celebrada l'any 2004, totalment diferent al de l'any anterior. En aquest cas calia seguir fins al final del carrer d'Arbúcies i torçar a la dreta pel camí que porta a les mines del sot de la Valls, des d'on calia baixar fins a la corba del pont del Mostatxo. La tornada al poble es feia pel Prat de l'Orella. En aquesta edició també es van situar en el mapa els arbres proposats i se'n pot arribar a identificar algun: un dels lledoners que hi havia a la plaça Major abans que fossin substituïts per magnòlies, el liquidàmbar i la prunera vermella que hi ha al costat de la font Jacinta o el sobri xiprer situat al costat del cementiri.

Membres del jurat treballant en la correcció de resultats 2023. (Arxiu Associació Amics del Montseny).

Una de les curiositats de les primeres edicions, fins a la 8a., és que en el llistat d'arbres es diferenciava entre coníferes i frondoses. Aquest èmfasi especial en les coníferes (avets, pins, xiprers, cedres, teixos, pícees) es deu a la predilecció que tenia per aquest tipus d'arbres en Josep Maria Vives, qui va donar suport tècnic i va participar activament en l'organització d'un munt d'edicions de la gimcana d'identificació d'arbres.

A partir de la 9a. edició els arbres ja s'han presentat en una única llista per ordre alfabètic del nom comú. Cal destacar que, tot acompanyant el nom comú dels arbres que s'han plantejat, sempre s'hi ha inclòs el nom científic. En alguns casos, tot llegint entre línies, ha ofert alguna pista per ajudar a la identificació. És esperable que un àlber (*populus alba*) tingui algun tret que el mostri més blanquinós que un pollancre (*populus nigra*), i que així mateix un trèmol (*populus tremula*) mostri una aparença més aviat bellugadissa quan bufi el vent.

D'ençà de la primera edició, un cop recorreguda tota la ruta plantejada, i finalitzada la identificació de tots els arbres, ha tingut lloc el posterior berenar i entrega de premis, que s'ha realitzat en el jardí d'alguns dels restaurants de Viladrau. És el moment en el qual tenen lloc nombrosos comentaris sobre la ruta i els arbres plantejats, sobre possibles encerts i errades. Mentrestant, els membres de l'organització es dediquen a corregir cada full i a puntuar cada equip en funció dels encerts. A continuació, l'organització pren la paraula i, després d'un parlament en el que es fa

un reconeixement general a la participació, s'anuncien els guanyadors de la gimcana, que tenen prioritat en l'elecció de llibres relacionats amb els valors paisatgístics, naturals i patrimonials del Montseny. D'entre dels llibres a escollir sempre hi ha hagut un bon grapat d'exemplars de les *Monografies del Montseny*. La resta dels participants poden anar triant d'entre la resta de llibres disponibles en funció del nombre d'encerts. El berenar i entrega de premis majoritàriament s'ha celebrat a la Masia del Montseny, en alguns casos a l'hostal Bofill i en una ocasió, concretament a la 5a. edició, es va celebrar al Centre Cultural Europeu de la Natura, l'actual Espai Montseny. En el jardins d'aquests establiments ben sovint s'hi han localitzat els darrers arbres enumerats del recorregut, cosa que ha fet que hagin gaudit d'una certa reiteració. Quan s'ha acabat al jardí de la Masia del Montseny ha estat freqüent la identificació de l'araucària de Xile, del boix grèvol i de l'olivera que hi són presents; en el casos en que s'ha finalitzat al jardí de l'hostal Bofill, ha estat usual haver hagut d'identificar algun dels plàtans que hi ha.

Cartells representatius d'algunes de les edicions de la Gimcana Joan Varderí (Arxiu de l'Associació Amics del Montseny).

D'ençà de les primeres edicions, el format de la gimcana s'ha mantingut pràcticament inalterat. En alguns casos, tal i com es comentarà més endavant, s'han plantejat proves de bonificació en les que calia esbrinar la identitat d'un conjunt d'elements vegetals –ja fossin fulles, pinyes, fruits o troncs– parats tots ells sobre una taula. En les darreres edicions aquesta prova addicional s'ha plantejat en forma de preguntes sobre curiositats d'alguns dels arbres presents en el recorregut.

Una de les principals novetats dins de la gimcana d'identificació d'arbres va ser la inclusió, a partir de la 20a edició, d'una versió infantil. La

idea d'aquesta versió és identificar vora uns quinze arbres essencials i paradigmàtics de la ruta principal proposada. Aquests arbres estan marcats amb un gomet en el cartell indicador i en el full proporcionat als joves participants s'hi inclouen fotos de les fulles i pistes aclaridores per tal d'ajudar en la seva identificació. L'objectiu d'aquesta modalitat, de caire no competitiu, és incentivar el coneixement dels arbres entre nens i nenes, així com promoure la participació familiar.

4ª GIMCANA JOAN VARDERI

ASSOCIACIÓ D'AMICS DEL MONTSENY
VILADRAU 19 D'AGOST DE 2005

NOM DELS CONCURSANTS.....

ARBRES I ARBUSTS A IDENTIFICAR

CONÍFERES	NÚMERO
Avet de Douglas (<i>Pseudotsuga menziesii</i> = <i>douglasii</i>)	
Avet roig (<i>Pinus attilis</i> = <i>resinosa</i>)	
Calocedre (<i>Calocedrus decurrens</i>)	
Centre de l'Atlas (<i>Cedrus atlantica</i>)	
Pi piçner (<i>Pinus pinaster</i>)	
Pi roig (<i>Pinus sylvestris</i>)	
Tuïta (<i>Taxus</i> = <i>Buxus</i> = <i>Platycladus orientalis</i>)	
Xiprer blau (<i>Cupressus arizonica</i>)	

FRONDOSES	NÚMERO
Achéria fíma (<i>Rubus parviflorus</i>)	
Alzina (<i>Quercus ilex</i>)	
Avellaner (<i>Corylus avellana</i>)	
Bosc grèvol (<i>Ilex aquifolium</i>)	
Castanyer (<i>Castanea sativa</i>)	
Castanyer de l'Índia (<i>Ascarular hippocastanum</i>)	
Citrer (<i>Prunus avium</i>)	
Deman (<i>Silva subulmifolia</i>)	
Frescos de fulla grossa (<i>Fraxinus excelsior</i>)	
Liquidambar (<i>Liquidambar styraciflua</i>)	
Lindera (<i>Calceolaria</i>)	
Marfall (<i>Viburnum tinus</i>)	
Moixera de guilla (<i>Sorbus aucuparia</i>)	
Mastre (<i>Aceras alba</i>)	
Noguera (<i>Ligustrum regina</i>)	
Platan (<i>Platanus x hybrida</i>)	
Políntre (<i>Populus nigra</i>)	
Pomera (<i>Prunus malus</i>)	
Prunoguet (<i>Prunus persica</i>)	
Roure marítim (<i>Quercus humilis</i> = <i>pubescentis</i>)	
Sàlze (<i>Sambucus nigra</i>)	
Tall de fulla petita, Tíll (<i>Tilia cordata</i>)	

EN ACABAR ANEU AL JARDÍ DE LA MASIA DEL MONTSENY

20ª GIMCANA JOAN VARDERI - INFANTIL

ASSOCIACIÓ D'AMICS DEL MONTSENY
VILADRAU, DIVENDRES 26 D'AGOST DE 2022

NOM CONCURSANTS.....

Núm. Inscripció.....

ENCERTS.....

ALZINA	NÚMERO:
	-L'escorça és fosca i rugosa. -El fruit és l'agla. -La fulla és dura, una mica punxeguda, de color verd fosc per una banda i gris per l'altra.

AVET	NÚMERO:
	-La capçada és triangular. -Les pinyes són allargades i van cap amunt. -Les fulles tenen forma lineal i s'agrupen d'una en una.

BEDOLL	NÚMERO:
	-L'escorça és blanca. -La fulla té forma de cor. -Les branques pengen verticals. -Els fruits són com cucs llargs.

Llista d'arbres a identificar de la 4a edició (2005) i de la 1a. de la gimcana infantil (2022) (Arxiu de l'Associació Amics del Montseny).

Tota aquesta trajectòria de la gimcana d'identificació d'arbres, amb les modificacions i les peculiaritats introduïdes a cada edició, no hauria estat possible sense la participació i la implicació d'un sèrie de persones que han tingut un paper decisiu en la seva organització, a través d'un relleu que s'ha anat transmetent al llarg dels anys: Josep Maria Vives, Joan Campañà, Anna Àvila, Ferran Rodà i Jordi Boadas.

PRESENTACIÓ I ANÀLISI DE LES DADES

Tal i com s'ha comentat, a cada edició de la gimcana d'identificació d'arbres s'han plantejat entre 30 i 44 espècies d'arbres i d'arbustos diferents per identificar, tots ells arrelats en algun punt de dins del nucli i dels voltants de Viladrau. La ruta de la gimcana ha anat variant cada any, i amb ella, el conjunt d'espècies per identificar. Això permet de fer un llistat extensiu de tots els arbres apareguts a cada edició i fer una estadística sobre el nombre

total d'espècies que s'han arribat a plantejar, així com obtenir una relació de la freqüència amb la que han aparegut. Cal recordar que no s'ha trobat la llista d'arbres de la primera edició, celebrada la tarda de la revetlla de Sant Joan de l'any 2002, i que l'any 2014 la gimcana no es va celebrar. Això fa un total de 20 edicions sobre les que s'ha fet el següent estudi.

El resultat de la recopilació i endreça feta es mostra a la taula 1:

NÚM.	NOM COMÚ	NOM CIENTÍFIC	FREQÜÈNCIA
1	Alzina	<i>Quercus ilex</i>	20
2	Castanyer d'Índia	<i>Aesculus hippocastanum</i>	20
3	Acàcia falsa	<i>Robinia pseudoacacia</i>	19
4	Avet roig	<i>Picea abies</i> = <i>P. excelsa</i>	19
5	Cedre de l'Himàlaia	<i>Cedrus deodara</i>	19
6	Noguera	<i>Juglans regia</i>	19
7	Roure martinenc, roure	<i>Quercus pubescens</i> = <i>Q. humilis</i>	19
8	Castanyer	<i>Castanea sativa</i>	18
9	Avet de Douglas	<i>Pseudotsuga menziesii</i> = <i>douglasii</i>	17
10	Liquidàmbar	<i>Liquidambar styraciflua</i>	17
11	Plàtan	<i>Platanus x hybrida</i> (<i>platanus x hispanica</i>)	17
12	Sàuc o soguer	<i>Sambucus nigra</i>	17
13	Avellaner	<i>Corylus avellana</i>	16
14	Faig	<i>Fagus sylvatica</i>	16
15	Pi roig	<i>Pinus sylvestris</i>	16
16	Pollancre, xop	<i>Populus nigra</i> (<i>populus x canadensis</i>) (<i>populus</i> sp)	16
17	Xiprer	<i>Cupressus sempervirens</i>	16
18	Cedre de l'Atles	<i>Cedrus atlantica</i>	15
19	Freixe de fulla gran	<i>Fraxinus excelsior</i>	14
20	Libocedre, Calocedrus	<i>Calocedrus decurrens</i>	14
21	Magnòlia	<i>Magnolia grandiflora</i>	14
22	Bedoll	<i>Betula alba</i> (<i>Betula pendula</i>)	13
23	Cirerer	<i>Prunus avium</i>	13
24	Morera	<i>Morus alba</i> , <i>Morus</i> sp.	13
25	Pi pinyer	<i>Pinus pinea</i>	13
26	Erable	<i>Acer platanoides</i>	12
27	Negundo	<i>Acer negundo</i>	12
28	Figuera	<i>Ficus carica</i>	11

NÚM.	NOM COMÚ	NOM CIENTÍFIC	FREQÜÈNCIA
29	Lledoner	<i>Celtis australis</i>	11
30	Surera	<i>Quercus suber</i>	11
31	Araucària de Xile	<i>Araucaria imbricata</i> = <i>A. araucana</i>	10
32	Boix grèvol	<i>Ilex aquifolium</i>	10
33	Prunera de fulles vermelles	<i>Prunus cerasifera</i> var. <i>Pissardii</i>	10
34	Til·ler	<i>Tillia playphylllos</i> = <i>T. sp</i>	10
35	Tuliper de Virginia, arbre de les tulipes	<i>Liriodendron tulipifera</i>	10
36	Pícea blava, Pícea blava del Colorado, avet blau	<i>Picea pungens glauca</i>	10
37	Arboç, cirerer d'arboç	<i>Arbutus unedo</i>	9
38	Pinsap	<i>Abies pinsapo</i>	9
39	Trèmol	<i>Populus tremula</i>	9
40	Teix	<i>Taxus baccata</i>	8
41	Vern	<i>Alnus glutinosa</i>	8
42	Llorer	<i>Laurus nobilis</i>	7
43	Tuia gegant	<i>Thuja plicata</i>	7
44	Xiprer blau (d'Arizona)	<i>Cupressus arizonica</i>	7
45	Àlber	<i>Populus alba</i>	6
46	Avet	<i>Abies alba</i> = <i>A. pectinata</i> = <i>A. sp</i>	6
47	Tuia oriental, Tuia	<i>Platyclusus</i> (= <i>Biota</i>) <i>orientalis</i> (<i>Thuia</i>)	6
48	Boix	<i>Buxus sempervirens</i>	5
49	Catalpa	<i>Catalpa bignonioides</i>	5
50	Desmai	<i>Salix babylonica</i>	5
51	Erable roig, Erable de fulles vermelles	<i>Acer platanoides</i> « <i>Crimson king</i> » = « <i>Schwedleri nigrum</i> »	5
52	Gatell	<i>Salix atrocinerea</i>	5
53	Olivera	<i>Olea europea</i>	5
54	Pi de Monterrey, pi insigne	<i>Pinus radiata</i> = <i>insignis</i>	5
55	Auró blanc	<i>Acer campestre</i>	4
56	Salze, salze blanc	<i>Salix alba</i>	4
57	Til·ler de fulla petita	<i>Tilia cordata</i>	4
58	Troana	<i>Ligustrum lucidum</i>	4
59	Blada	<i>Acer opalus</i>	3
60	Paulònia	<i>Pawlonia tomentosa</i>	3
61	Pomera	<i>Malus sp</i> = <i>Pyrus malus</i>	3

NÚM.	NOM COMÚ	NOM CIENTÍFIC	FREQÜÈNCIA
62	Sequoia Gegant	<i>Sequoiadendron giganteum</i>	3
63	Arbre de l'amor	<i>Cercis siliquastrum</i>	2
64	Avet de Masjoan	<i>Abies alba</i> x <i>Abies pinsapo</i> (<i>abies masjoanis</i>)	2
65	Carpí	<i>Carpinus betulus</i>	2
66	Llorer-cirer	<i>Prunus laurocerassus</i>	2
67	Marfull	<i>Viburnum tinus</i>	2
68	Moixera	<i>Sorbus aria</i>	2
69	Moixera de guilla	<i>Sorbus aucuparia</i>	2
70	Nesprer del Japó	<i>Eriobotryia japonica</i>	2
71	Palmera excelsa, palmera excelsa de la Xina	<i>Trachycarpus fortunei</i> =excelsa	2
72	Perera	<i>Pyrus communis</i>	2
73	Pi de l'Himàlaia	<i>Pinus wallichiana</i> =griffithii	2
74	Prunera	<i>Prunus</i> sp	2
75	Roure de fulla grossa	<i>Quercus petraea</i>	2
76	Xitalpa	<i>Chitalpa tashkentensis</i>	2
77	Aranyoner	<i>Prunus spinosa</i>	1
78	Arbre de Júpiter	<i>Lagerstroemia indica</i>	1
79	Arç blanc	<i>Crataegus monogyna</i>	1
80	Auró de Freeman	<i>Acer freemanii</i>	1
81	Avet de Colorado	<i>Abies concolor</i>	1
82	Budleia, arbust de les papallones	<i>Buddleja davidii</i>	1
83	Fals plàtan	<i>Acer pseudo platanus</i>	1
84	Ginebre	<i>Juniperus comunis</i>	1
85	Mimosa	<i>Acacia dealbata</i>	1
86	Pinassa	<i>Pinus nigra</i>	1
87	Pinastre	<i>Pinus pinaster</i>	1
88	Presseguer	<i>Prunus persica</i>	1
89	Roure roig americà	<i>Quercus rubra</i>	1
90	Teix piramidal	<i>Taxus baccata</i> «fastigiata»	1
91	Tell argentat	<i>Tilia tomentosa</i>	1
92	Vimera	<i>Salix fragilis</i>	1
93	Xiprer de Monterrey	<i>Cupressus macrocarpa</i>	1

Taula 1. Presentació del total d'espècies aparegudes al llarg de les 20 edicions contemplades, junt amb la seva freqüència d'aparició

En primer lloc, cal destacar que al llarg de les 20 edicions documentades s'han arribat a plantejar fins a 93 espècies vegetals diferents. Algunes d'elles, han aparegut a totes i cadascuna de les edicions, i d'altres, en canvi, només n'han aparegut en una. A continuació es comenten els arbres i arbustos que han anat apareixent. S'agrupen en funció de la presència forestal al massís del Montseny, del tipus d'arbre i dels seus usos (Pascual, 1990) (Llobet, 2015) (Diputació de Barcelona, 2023). Cada arbre ve acompanyat pel valor entre parèntesi de la seva freqüència d'aparició.

Abans de res, cal fer un esment especial a les dues espècies que sempre han estat presents al llarg de totes les gimcanes, incloses en les dues edicions infantils. Aquests dos arbres són l'alzina (20) i el castanyer d'Índia (20). Donada la seva recurrència, les seves característiques es comenten amb més detall que la resta.

L'alzina (20) és un arbre de la família de les fagàcies, corpulent i robust, de fulla perenne amb un capçada ampla i arrodonida composta per branques fortes i abundants. El seu fruit, la gla, constitueix un element essencial per a la fauna salvatge, sobretot mamífers i ocells. És l'arbre més nombrós a l'estatge mediterrani del Montseny i, de fet, a tot el Parc Natural. En aquest sentit és destacable que l'arbre més nombrós del Montseny sempre hagi aparegut a la gimcana d'identificació d'arbres. A nivell forestal es fa una diferenciació entre l'alzinar mediterrani i l'alzinar muntanyenc, més atapeït i situat a cotes més altes. Ha estat un dels arbres preponderants en el carboneig, activitat duta a terme en èpoques passades al massís (Zamora, 1992). A banda de la seva àmplia presència forestal, és remarcable també la presència d'alzines grosses al costat de cases de pagès i arran de camins i de marges de feixes (Panareda et al., 2021). Aquestes alzines velles tenien usos lligats a l'activitat tradicional de les masies. Aquest aprofitament històric i les seves dimensions fa que tinguin un gran valor paisatgístic i etnològic. El nombre d'alzines singulars al voltant del Montseny és nombrós. A tall d'exemple, dos exemplars magnífics són l'alzina de Santandreu o l'alzina rodona de l'Estanyol. A prop de Viladrau podem contemplar l'alzina de la Sala i l'alzina de Rusquelles.

Per altra banda, el castanyer d'Índia (20) és una espècie exòtica originària de la península balcànica, que s'ha fet servir com a arbre de jardineria. Fa una floració abundosa molt vistosa en forma d'inflorescències blanques. La seva llavor, tot i semblar sembla una castanya arrodonida, no és comestible. A nivell de curiositat, s'ha usat com a remei per a cavalls amb problemes respiratoris (d'aquí li ve l'epítet *hippocastanum*, «castanya de cavall»). El castanyer d'Índia és representatiu de les espècies que han arrelat a Viladrau com a arbres de jardineria i que, malgrat que algunes d'elles són al·lòctones, és a dir, espècies introduïdes, donat el seu èxitós arrelament

en carrers, parcs i jardins, han format part de la gimcana d'identificació d'arbres des dels seus inicis.

És indicatiu que aquestes dues espècies tinguin una fesomia i una casuística tan diferenciada. Tenim per una banda l'alzina, un arbre eminentment forestal, amb un alt valor històric i paisatgístic en el cas de les alzines singulars, i per l'altra, el castanyer d'Índia, espècie al·lòctona amb funcions essencialment ornamentals. Tot plegat no fa més que posar de rellevància la gran varietat d'arbres que han aparegut al llarg de les diverses edicions de la gimcana.

Dins del 10 següents arbres de la llista, tot completant una mena de *top ten*, hi trobem força varietat d'espècies. Hi ha arbres amb finalitat eminentment ornamental com l'acàcia falsa (19), el liquidàmbar (17) o el plàtan (17). Les coníferes hi fan un acte de presència important amb l'avet roig (19), el cedre de l'Himàlaia (19) i l'avet de Douglas (17), totes elles de la família de les pinàcies però de gèneres diferents (*picea*, *cedrus* i *pseudotsuga*, respectivament). Hi ha un parell d'arbres fruiters: la noguera (19) i el saüc (17). I finalment hi tenen cabuda arbres amb una presència molt destacada en els boscos del Montseny: el roure martinenc (19) i el castanyer (18).

Més enllà de la seva posició en la llista de freqüències, a continuació es farà una agrupació de tots els arbres de la llista en funció de varis criteris. Així, en una primera aproximació, s'analitzarà el llistat sencer per comprovar si els ecosistemes naturals propis del Montseny s'hi han trobat ben representats.

En aquest sentit, dins de l'estatge mediterrani del Montseny, hi podem localitzar una bona representació d'espècies: l'alzina (20), la surera (11), el lledoner (11), el pi pinyer (13), el cirerer d'arboç (9), el marfull (2), l'arç blanc (1) i l'aranyoner (1).

Dins de l'estatge superior, l'eurosiberia, hi trobem aquelles espècies típiques de boscos centreeuropeus: el castanyer (18), el faig (16), el boix grèvol (10), el trèmol (9), l'avet blanc (6), el boix (5), la blada (3), la moixera (2) i el ginebre (1). També hi hem trobat representants de les rouredes, un tipus de bosc avui en dia escàs al massís, però que en el passat, abans de la seva sobreexplotació, havia ocupat extensions notables (Panareda et al., 2023). Els roures plantejats han estat el roure martinenc (19), el roure de fulla grossa (2) i el roure roig americà (1).

L'ecosistema dels arbres de ribera, que són aquells que mostren una gran dependència dels fluxos d'aigua, ha estat ben representat a la gimcana. S'hi troben el saüc (17), el pollancre (16), l'avellaner (16), el freixe de fulla gran (14), el til·ler (10), el vern (8), l'àlber (6), el gatell (5), el salze (4), el til·ler de fulla petita (4), el til·ler argentat (1) i la vimetera (1).

Tal i com s'observa, la gimcana d'identificació d'arbres ha mostrat que pels voltants de Viladrau s'hi pot trobar una nodrida representació dels sistemes forestals del Montseny.

Dels arbres esmentats cal destacar la posició avantatjada d'un dels arbres més emblemàtics de Viladrau, el castanyer (18). Segurament l'arbre singular més notable del poble sigui el castanyer de les Nou Branques, que de fet apareix a l'escut del municipi. I cada any hi té lloc la Fira de la Castanya a finals d'octubre. A nivell de la gimcana, s'observa com l'exercici lúdic d'haver hagut de distingir entre el castanyer i el castanyer d'Índia s'ha donat en 18 edicions.

Pel que fa a una de les particularitats arbòries més singulars del Montseny, l'avet blanc (6), que integra les avetedes de Santa Fe i de Matagalls (Panareda et al., 2017), no ha gaudit d'una àmplia presència. Ara bé, amb una certa similitud a l'avet blanc hi trobem tota una sèrie de gèneres que integren la família de les pinàcies. Sense sortir del gènere dels avets (*abies*), a la llista també hi trobem el pinsap (9), l'avet de Colorado (1) i l'avet de Masjoan (2), aquest darrer d'una importància molt especial en el Montseny ja que va ser creat a mitjans del segle XX al Masjoan d'Espinelves a partir de la hibridació d'avet blanc i de pinsap (Farrerons, 2022). Aquesta espècie ha esdevingut l'arbre típic de les festes nadalenques. Semblants als avets, però de gèneres diferents, s'hi han trobat arbres amb una freqüència d'aparició més alta: l'avet roig (19) i l'avet blau (8), ambdós del gènere *picea*, i l'avet de Douglas (17), del gènere *pseudotsuga*, espècie al·lòctona originària d'Amèrica del nord introduïda al massís l'any 1930 a la masia del Mataró, a prop del coll de Ravell. Seguint amb les pinàcies, s'han arribat a plantejar fins a sis espècies del gènere dels pins (*pinus*), tan d'autòctones com d'exòtiques. El més freqüent ha estat el pi roig (16), seguit del pi pinyer (13), del pi de Monterrey (5), del pi de l'Himàlaia (2), de la pinassa (1) i del pinastre (1). S'han plantejat dos cedres (*cedrus*) diferents, el cedre de l'Himàlaia (19) i el cedre de l'Atlas (15), ambdós amb una destacada recurrència, cosa que ha suposat el repte d'haver-los hagut de diferenciar en nombroses ocasions.

Una altra família de coníferes amb una bona presència ha estat la de les cupressàcies, de les que s'han plantejat el xiprer (16), el libocedre (14), la tuia gegant (7), el xiprer blau d'Arizona (7), la tuia oriental (6), la sequoia gegant (3), el ginebre (1) i el xiprer de Monterrey (1). Finalment, i acabant amb la llista de coníferes, dins de la família de les taxàcies s'hi han trobat el teix (8) i el teix piramidal (1).

Deixant ja les coníferes de banda, a la gimcana han fet acte de presència de manera prou significativa espècies d'altres famílies arborícoles. Una de les que ha gaudit d'una representació més variada ha estat la de les

aceràcies: la blada i 5 aurons (Panareda et al., 2012). Es tracta d'arbres amb una presència escassa en el medi natural, normalment en forma de peus aïllats. Tot i que alguns d'ells han arribat a gaudir d'un cert aprofitament forestal, actualment són plantats essencialment amb finalitats ornamentals: l'erable (12), el negundo (12), l'erable roig (5), l'auró blanc (4), la blada (3), que és l'aceràcia més abundant al Montseny, l'auró de Freeman (1) i el fals plàtan (1).

Més enllà de les sis aceràcies ja comentades, com a arbres amb funció essencialment ornamental, i per tant amb una notable presència en places, carrers i jardins, han fet acte de presència el castanyer d'Índia (20), l'acàcia falsa (19), el plàtan (17), el liquidàmbar (17), la magnòlia (14), la morera (13), l'araucària de Xile (10), la prunera de fulles vermelles (10), el tulíper de Virgínia (10), la catalpa (5), el desmai (5), la troana (4), la paulònia (3), l'arbre de l'amor (2), el carpí (2), el llorer-cirer (2), la palmera excelsa (2), la xitalpa (2), l'arbre de Júpiter (1), l'arbust de les papallones (1) i la mimosa (1).

Com a arbres fruiters s'han proposat la noguera (19), el castanyer (18), cultivat en alguns sectors del massís, l'avellaner (16), el cirerer (13), la figuera (11), l'olivera (5), la pomera (3), el nespren del Japó (2), la perera (2), la prunera (2) i el presseguer (1).

Cal esmentar que dins dels arbres de la gimcana hi ha hagut arbres que han estat catalogats com a espècies altament invasores, com l'acàcia falsa (19), la mimosa (1) o l'arbre de les papallones (1).

Tal i com s'ha comentat, en les dues últimes edicions s'ha preparat una versió infantil de la gimcana, en la que s'han seleccionat arbres típics d'identificació assequible. En les dues edicions de la gimcana infantil se n'han seleccionat 19 de diferents: l'alzina (2), l'alzina surera (1), el roure (2), el faig (2), el pi (2), l'avet (2), el cedre (2), el xiprer (2), el castanyer (2), el castanyer d'Índia (2), la figuera (2), la prunera de fulles vermelles (2), el til·ler (2), el boix grèvol (1), la noguera (1), el plàtan (1), el bedoll (1), la morera (1) i el desmai (1).

PROVES ADDICIONALS DE BONIFICACIÓ

Ja des de la 3a edició de la gimcana d'identificació d'arbres s'han inclòs proves addicionals que han permès sumar punts al resultat final. Han consistit en la identificació d'un conjunt d'entre 4 i 10 parts d'arbres relacionades entre elles. Aquests elements s'han hagut d'identificar a la vegada, tots ells parats en una taula situada en algun punt intermedi del recorregut. En el cas d'aquella edició, es van haver d'identificar a les palpentes cinc fruits amagats en diferents caixes (avellana, pinya, castanya,

nous, fages). En edicions posteriors les proves d'identificació han estat les que es detallen a continuació.

En tres edicions ha calgut identificar un total de 13 herbes aromàtiques diferents: l'espígol (3), el romaní (3), la farigola (2), l'espernallac (1), l'herba peluda (1), el marduix (1), la menta (1), el poliol d'aigua (1), el romaní rastres (1), la sajolida de bosc (1), la sàlvia (1), el serpoll (1) i la tarongina (1).

En set edicions s'ha fet diferenciar pinyes de fins a 15 coníferes diferents: l'avet de Douglas (6), l'avet roig (6), el pi pinyer (6), el pi roig (6), el pi de Monterrey (5), el pi blanc (5), el pinastre (5), la sequoia gegant (5), el xiprer (5), el pi de l'Himàlaia (3), el cedre de l'Himàlaia (2), el libocedre (2), la pinassa (2), el cedre de l'Atles (1) i la sequoia roja (1).

A la 9a. edició es va fer diferenciar fulles de l'auró blanc, el castanyer, el faig, el freixe de fulla gran, el ginkgo, el plàtan fals, el tuliper de Virgínia i el vern.

A la 7a. edició es va plantejar l'exercici de diferenciar fruits de l'acàcia falsa, l'auró blanc, el castanyer d'Índia, el faig, el freixe de fulla gran, el plàtan fals, el roure martinenc i el vern.

A la 10a. edició es van fer diferenciar els troncs tallats de l'acàcia falsa, l'alzina, la surera, l'avet de Douglas, el bedoll, el cirerer, el faig, el plàtan, el pollancre i el roure martinenc.

Durant les edicions 11a. i 13a. es va fer diferenciar mostres d'arbres, que comprenien fruits i fulles. En un exercici molt interessant i didàctic, tots dos anys va caldre diferenciar entre varies espècies d'aceràcies i de moixeres: l'auró blanc, l'auró negre, la blada, el plàtan fals, l'erable i el negundo, per una banda, i la moixera blanca, la moixera de pastor, la moixera de guilla i el server, per l'altra.

I, finalment, en les dues darreres edicions, la 20a. i la 21a., els participants han estat preguntats sobre enigmes pel que fa als usos o a alguna curiositat associada a alguns dels arbres presents al recorregut: l'ús dels fruits del pi pinyer i de la noguera per elaborar, respectivament, uns bons panellets i una bona ratafia, la capacitat aïllant de l'escorça de la surera, la curiosa recepta de les flors de saüc arrebossades, la toxicitat del teix, el simbolisme victoriós del llorer, els orígens xipriotes del xiprer, l'embriaguesa que causen els fruits del cirerer d'arboç, l'efecte relaxant de les infusions de la flor del til·ler i el ja esmentat ús de les castanyes del castanyer d'Índia per combatre l'asma i la tos en els cavalls.

COMENTARIS FINALS

La gimcana d'identificació d'arbres Joan Varderí arribarà enguany a la seva 22a. edició en un bon estat de forma. Les darreres edicions han anat gaudint d'una participació constant i engrescada, que tot fa pensar que tindrà continuïtat en els propers anys. No només hi ha participants de Viladrau sinó que n'hi ha que venen des de localitats veïnes. L'organització resta amb la responsabilitat de seguir organitzant les properes edicions, tot plantejant alguna petita variació o modificació en l'activitat per tal de dinamitzar-la i plantejar nous reptes lúdics pels participants.

Poc es deuria imaginar en Joan Varderí, des de les gimcanes primerenques que va plantejar de manera personal pels seus amics a la finca del Masnou fa més de 20 anys, que aquesta activitat que va idear hauria quedat fixada en el calendari estiuenc de Viladrau i que hauria permès, d'una manera lúdica i festiva, a tants i tants participants, entre els quals s'hi inclou l'autor d'aquesta monografia, aprendre a conèixer, a identificar i, per tant, a estimar els arbres del Montseny.

AGRAÏMENTS

A la Laura i en Marc Varderí per la informació proporcionada sobre les gimcanes inicials que el seu pare, en Joan Varderí, va organitzar.

Als organitzadors de totes les edicions de la gimcana d'identificació d'arbres.

A la Isabel, al costat de qui he participat en quasi totes les primeres vint edicions de la gimcana, en les que vam aprendre plegats a apreciar i a admirar més els arbres, i amb qui més endavant ens vam engrescar en l'organització de la gimcana infantil, i a l'Enric, qui ens ha acompanyat en les darreres edicions, i a qui suposo que li hem sabut transmetre l'estimació per la natura, així com la gràcia de saber diferenciar entre un roure i una alzina.

BIBLIOGRAFIA

BRONCANO, M.J. – BOADA, M. – RAMÍREZ, S. – BOSCH, D. (2006), *Arbres i arbredes singulars del Montseny*, Sant Vicenç de Castellet: Farell editors.

Diputació de Barcelona. Xarxa de Parcs Naturals. Parc Natural i Reserva de la Biosfera del Montseny [en línia] <<https://parcs.diba.cat/web/montseny/flora-i-vegetacio>> [Consulta: novembre 2023].

FARRERONS, O. (2022), «L'avet del Montseny (*Abies alba*) i el cas de l'*Abies masjoanis*». Tagamanent 97, p. 9-12 [en línia] <<https://upcommons.upc.edu/handle/2117/375489>> [Consulta: novembre 2023].

- LLOBET I FRANÇOIS, T. (2015), *Montseny-Flora i fauna del Parc Natural*, Figueres: Brau edicions.
- PANAREDA, J.M. – MASNOU, J. – BOCCIO, M. (2016), «Els castanyers grossos del Montseny», en *Monografies del Montseny* / 31, p. 67-88.
- , (2017), «Avets i avetedes al Montseny», en *Monografies del Montseny* / 32, p. 141-160.
- PANAREDA, J.M. – MASNOU, J. (2019), «Històries dels arbres singulars del Montseny», en *Monografies del Montseny* / 34, p. 151-161.
- , (2020), «El pi pinyer («Pinus pinea») al Montseny», en *Monografies del Montseny* / 35, p. 163-183.
- , (2021), «Les alzines davant de les cases del Montseny», en *Monografies del Montseny* / 36, p. 153-164.
- PANAREDA, J.M. – MASNOU, J. – RODRÍGUEZ, D. (2023), «Roures de fulla grossa singulars als boscos de Sobrevia (Seva)», en *Monografies del Montseny* / 38, p. 169-176.
- PASCUAL, R. (1990), *Guia dels arbres dels Països Catalans*, Barcelona: Ed. Pòrtic.
- ZAMORA, J.E. (1992), «El carboneig al Montseny», en *Monografies del Montseny* / 7, 37-59.